

Ризики ВІЛ-інфікування підлітків, які живуть або працюють на вулиці

Серед нових випадків ВІЛ-інфікування за 2007 рік (без врахування дітей, що народжені ВІЛ-інфікованими жінками) 18,6% припадає на вікову групу 15–24 років¹, при цьому серед юнаків більше половини (65%) інфікувалися внаслідок споживання ін'єкційних наркотиків, а серед дівчат переважає передавання через гетеросексуальні контакти (89%)². Результати дозорних досліджень серед груп ризику свідчать, що рівень поширення ВІЛ серед дітей та молоді є значно вищим. Особливо уразливими є підлітки, які живуть або працюють на вулиці³, оскільки в їх середовищі поширені ризиковані щодо ВІЛ-інфікування практики та відбувається «накладання» ризикованих практик.

Характеристика дітей, що живуть або працюють на вулиці

Найпредставленішою серед «дітей вулиці» є група підлітків віком 15–19 років (62%). У місті Миколаєві ця вікова група представлена найбільше (64%), близько половини маємо у Дніпропетровську та Києві (відповідно 51 та 49%), трохи більше третини (36%) – у Донецьку. Серед опитаних підлітків вулиці дівчата склали 30%, що й було передбачено завданням опитування (статевий розподіл дотримано в розрізі міст). Отже, масив даних містить відповіді 240 дівчат та 565 хлопців.

Структура опитаних за віком, %

Міста опитування	Вік		
	10–14 років	15–17 років	18–19 років
Дніпропетровськ	27	20	31
Донецьк	31	26	10
Київ	26	24	25
Миколаїв	16	30	34
В цілому	38	44	18

- 1 Розраховано за даними: ВІЛ-інфекція в Україні: Інформаційний бюлетень / МОЗ України, Український центр профілактики і боротьби зі СНІДом, Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського АМН України, ЦСЕС МОЗ України. – 2008. – № 29. – 45 с.
- 2 За даними Українського центру профілактики і боротьби зі СНІДом
- 3 МБФ «СНІД Фонд Схід-Захід» та ЮНІСЕФ (2006) Діти та молоді, які живуть або працюють на вулиці: приховане обличчя епідемії ВІЛ в Україні, Київ

Наведені у буклеті дані базуються на результатах спеціального дослідження «Діти та підлітки, які живуть та працюють на вулиці», здійсненого у 2008 році Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Усього було опитано 805 підлітків, які живуть та працюють на вулиці, в 4 обласних центрах України: Києві, Миколаєві, Дніпропетровську, Донецьку.

- ▶ Серед підлітків, які живуть або працюють на вулиці, переважають хлопці.
- ▶ Розподіл опитаних за національною ідентифікацією:
 - 68% опитаних підлітків зазначили, що за національністю є «українцями»;
 - 18% є «росіянами»;
 - 4% є представниками інших національностей.
- ▶ Основним місцем проживання підлітків за останні три місяці перед опитуванням є вулиця та залізничні/автовокзали (36%), майже чверть опитаних проживає в тимчасовому, не пристосованому для проживання місці, 20% вказали, що живуть удома (квартира, приватний будинок батьків або родичів, переважно бабусь або дідусів).

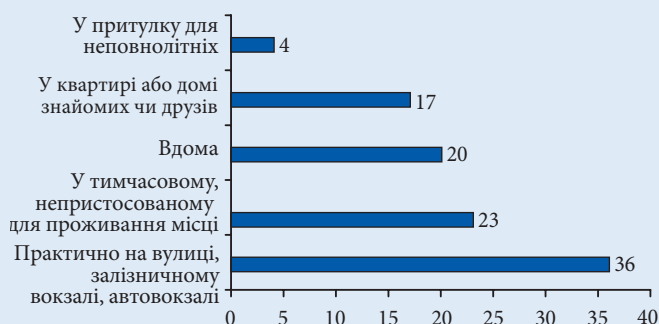
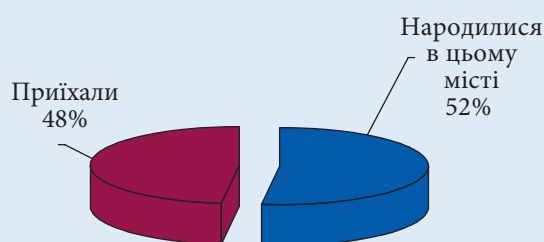

Рис. 1. Розподіл підлітків, які живуть або працюють на вулиці, за місцем проживання, %

- ▶ Відсутність персональних документів стає бар'єром для отримання представниками цієї групи медичних, соціальних, психологічних, юридичних та інших видів послуг.
 - Переважна більшість не має документів про освіту (свідоцтво, атестат, диплом), навіть серед вікової групи старших 15 років.
 - Більше половини (58%) по досягненні 16-річного віку не мають паспорта.
 - Кожний другий (53%) не має медичної картки або не знає, де вона знаходиться.

- ▶ Підлітки, які живуть або працюють на вулиці, значно поступаються своїм одноліткам за рівнем освіти: серед тих, кому на момент опитування виповнилося 18–19 років, 86% не здобули середньої освіти. 57% по досягненні 15 років не мають базової середньої освіти.

- ▶ Половина підлітків, як серед хлопців, так і серед дівчат, які живуть або працюють на вулиці, є корінними мешканцями міст, де проводили дослідження:

- ▶ Серед підлітків, які живуть або працюють на вулиці, зафіксовано високий рівень вживання ін'єкційних наркотиків.

«У моїй компанії з 12 людей усі вживають ін'єкційні наркотики» (Хлопець, 19 років, м. Київ)

- 15,5% мають досвід вживання наркотиків ін'єкційним шляхом (серед хлопців – 16%, серед дівчат – 14%).

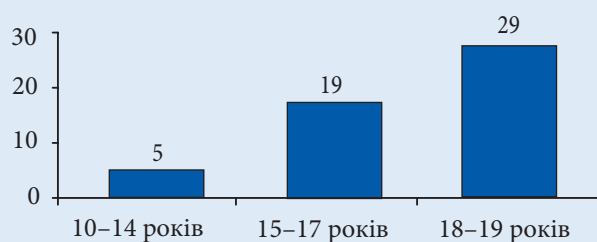

Рис. 3. Рівень вживання наркотиків серед різних вікових груп, %

Практики вживання ін'єкційних наркотиків підлітками, які живуть або працюють на вулиці, створюють високий ризик ВІЛ-інфікування

- 61% під час останнього споживання ін'єкційних наркотиків використовували шприц спільно з іншими.

«Ми наповнюємо (мається на увазі шприц) зі спільного посуду. Наш старший у компанії сам готує та роздає» (Хлопець, 19 років, м. Київ).

- 22% віддавали, позичали чи продавали голку або шприц іншій особі після того, як зробили собі ін'єкцію;
- 58% отримували ін'єкцію з уже наповненого шприца, про який не знають, як він був наповнений;
- 64% використовували спільний посуд для розподілу (приготування) наркотику;
- 65% набирали готовий розчин наркотичної речовини зі спільного посуду.

Вживання ін'єкційних наркотиків у закладах, до яких потрапляють підлітки, які живуть або працюють на вулиці: у всіх державних інституціях, до яких потрапляють діти та підлітки, що живуть або працюють на вулиці, відзначено випадки ін'єкційного вживання ними наркотиків. Найпоширенішими такі випадки є у в'язницях.

Повідомили про вживання наркотику в різних закладах (серед тих, хто коли-небудь вживав ін'єкційні наркотики та потрапляв до закладів), %

	Кількість	%
Спеціальні дитячі заклади		
Притулок для неповнолітніх, N=65	8	12
Дитяча кімната міліції, N=63	4	6
Репресивні заклади		
Колонія, N=10	3	30
В'язниця, N=11	5	46
Слідчий ізолятор (СІЗО), N=39	10	26
Спецрозподільник для бомжів, N=15	3	20
РВВС, N=9	1	11
Ізолятор тимчасового утримання, N=69	6	9
Приймальник-розподільник, N=39	3	8

Статеві контакти

- ▶ 76% підлітків, які живуть або працюють на вулиці, мають досвід статевих відносин.
- ▶ 74% юнаків та 65% дівчат, серед тих, хто почав статеве життя, відзначили, що мали 2 та більше статевих партнерів протягом останніх 12 місяців.
- ▶ Серед підлітків, які живуть або працюють на вулиці, спостерігається початок статевого життя в ранньому віці.

Вік 1-го статевого контакту	Стать		Вік			Серед усіх опитаних
	Юнаки	Дівчата	10-14	15-17	18-19	
6-11 років	14	9	33	8	5	13
12-14 років	62	67	67	70	47	63
15-17 років	23	23		22	44	23
18-19 років	1	1			4	1

- ▶ Середній вік початку надання сексуальних послуг за винагороду становить 14 років.
- ▶ Майже третина (28%) опитаних підлітків, що живуть або працюють на вулиці, мали досвід надання сексуальних послуг за винагороду:
 - 57% дівчат продавали сексуальні послуги;
 - 17% хлопців купували такі послуги.
- ▶ Більше половини дівчат (57%), що мають досвід комерційного сексу, почали надавати сексуальні послуги за винагороду до виповнення 15 років, а до досягнення повноліття – вже 94% дівчат.
- ▶ Низький рівень використання презервативів серед підлітків, які живуть або працюють на вулиці:
 - 47% використовували презерватив останнього разу з випадковим партнером;
 - 15% завжди використовують презерватив з випадковим партнером;
 - 23% ніколи не використовували презерватив з випадковим партнером;
 - 8% дівчат, які надають секс-послуги за винагороду, завжди використовували презерватив з клієнтами;
 - 11% дівчат, які надають секс-послуги за винагороду, ніколи не використовували презерватив з клієнтами.
- ▶ 37% дівчат та 7% хлопців з «дітей вулиці» повідомили, що вони стали жертвами сексуального насилля протягом останнього року.

- ▶ Кожний десятий хлопець (10%) з опитаних відповів, що мав практику анального сексу з чоловіком.
 - 74% мали досвід анальних статевих контактів з чоловіками до виповнення 15 років;
 - 96% юнаків вулиці мали досвід статевих контактів з чоловіками до виповнення 18 років;
 - Більше половини (54%) юнаків останній анальний секс з хлопчиком / чоловіком мали протягом останнього місяця перед опитуванням.

За останній місяць перед опитуванням		За останній рік перед опитуванням	
1 партнер	52	1 партнер	44
2 партнери	37	2 партнери	19
3 і більше партнерів	11	3-5 партнерів	20
		6-10 партнерів	12
		Більше 11 партнерів	5

- ▶ Половина опитаних (52%) юнаків, що мали статеві стосунки з чоловіками протягом останнього року, зазначили, що отримували від чоловіків в обмін на секс винагороду грошима, різними товарами, наркотиками, харчовими продуктами, одягом.

Клієнтами «в основному є заможні чоловіки, які на «тачках» під'їжджають» (Хлопець, 15 років, Донецьк). Інколи «підходять дорослі і пропонують секс, вони пригощають спиртними напоями, їжею, дають грошей» (Хлопець-ЧСЧ, 15 років, Миколаїв).

- ▶ Значна частина підлітків-ЧСЧ, які живуть і працюють на вулиці, практикують статеві контакти без використання презерватива.

- ▶ 39% повідомили про використання презерватива з комерційним партнером-чоловіком під час останнього анального контакту.

За результатами проведених фокус-груп юнаки зазначали, що презерватив використовують, якщо захоче клієнт. Інколи «клієнти купують мінеральну воду, щоб помити статеві органи» (Хлопець, 15 років, Донецьк).

- ▶ 36% повідомили, що використовували презерватив під час анального сексу з некомерційним партнером під час останнього статевого контакту.

- ▶ 4% юнаків завжди використовували презерватив, незалежно від того, чи був партнер-чоловік випадковий або комерційний.

Рівень знань про шляхи передавання ВІЛ-інфекції серед підлітків, які живуть або працюють на вулиці, є низьким:

- 46% правильно зазначили шляхи запобігання статевому передаванню ВІЛ;
- 62% підлітків знають, що ВІЛ-інфікування можна уникнути, якщо мати секс з одним вірним неінфікованим партнером;
- 63% вважають, що ВІЛ-інфікування можна уникнути, якщо правильно використовувати презерватив під час статевого контакту;
- 53% підлітків, які живуть або працюють на вулиці, відомо, що людина, яка виглядає здоровою, може бути носієм ВІЛ-інфекції;
- 61% знають, що ВІЛ-інфекцією можна заразитися, використовуючи голку для ін'єкцій, яка була використана іншою людиною.

Рівень охоплення профілактичними послугами підлітків, які живуть або працюють на вулиці, є вкрай низьким:

- 46% знають принаймні одне формальне джерело отримання презервативів;
- 58% підлітків, які живуть або працюють на вулиці, з числа СІН знають формальні джерела отримання/придбання стерильного ін'єкційного інструментарію.
- 51% знає, де можна проконсультуватися та зробити тест на ВІЛ.

За останні 12 місяців:

- 17% зверталися по допомогу до громадських організацій;
- 10% пройшли тест на ВІЛ та отримали його результат.

Підлітки, які живуть або працюють на вулиці, є групою високого ризику щодо ВІЛ-інфікування через соціальні чинники уразливості (сирітство, брак освіти, легітимних джерел матеріального забезпечення, документів тощо) та через ризиковані поведінкові практики, які є досить поширеними (незахищені статеві гетеро- та гомосексуальні контакти, сексуальне насильство, вживання наркотиків ін'єкційним шляхом з використанням нестерильного інструментарію).

Ризик посилюється у зв'язку з низьким рівнем знань щодо шляхів ВІЛ-інфікування, недостатнім рівнем поінформованості про наявні послуги, браком досвіду користування ними, браком цільових профілактичних програм, неефективністю державної системи догляду та підтримки таких підлітків.

На національному та регіональному рівнях необхідно визнати групу підлітків, які живуть або працюють на вулиці, як таку, що потребує спеціальної уваги в контексті протидії епідемії ВІЛ-інфікування в Україні.